

Midsommaraften

En novell av Linnea Dunér

MORGONEN ÄR MIN EGEN STUND. Jag sover lätt och väcks ofta av solen långt innan de andra kullorna vaknar. Det är den lilla stunden av stillhet och ensamhet som jag har att tacka för att jag mäktar med de långa, arbetsamma dagarna här på fäbodvallen.

Jag är hänvisad till att stanna i sängen. Om jag försökte ta mig ner på golvet skulle Udd Greta, som ligger ytterst, genast vakna och gräla på mig för att jag inte låtit henne sova. Men jag vill heller ingenting annat. Jag tycker om att bara ligga stilla och tänka. Just då finns inga krav. Djuren väntar mig inte än på ett tag och gårdagens glöd behöver inte rakas fram förrän det är dags för morgonkaffet. Jag tycker om att betrakta hur morgonljuset långsamt färgar stugans möbler och bohag i allt varmare toner. Jag tycker om att höra fåglarna vakna. Bofinken är oftast den första att börja ropa, men det dröjer inte länge förrän den får svar av både koltrasten och skogsduvan och göken och flera andra som jag inte vet namnet på.

Fåglarnas sång och morgonsolens strålar gör mig vänligt sinnad. Då brukar jag lova mig själv att den här dagen ska jag vara tålmodig med djuren och inte daska till Fjälla så hårt när trilskas vid mjölkningen. Så länge de andra kullorna sover kan jag till och med tycka om dem lite grann och tänka att just den här dagen kommer de nog inte gräla vare sig på mig eller på varandra. Ibland sneglar jag på Udd Greta. Hon sover alltid på rygg. Vissa nätter faller hennes mun upp i ett gap och då ser hon bara dum ut, men om hon håller munnen stängd ser hon riktigt rar ut och jag kan inte förstå hur hennes ansikte kan förändras så fullständigt så snart hon slår upp ögonen.

Den här morgonen är det ingen vanlig dag som gryr, utan själva midsommaraften. Solen har knappast hunnit försvinna bakom trädtopparna förrän hon åter stigit upp för att lysa över jorden. Hon har varit ivrig att väcka mig, som om hon är min kamrat som känt sig less på att vara vaken ensam. Kanske hon har drömt

någoting spännande som hon inte kan vänta att få berätta för mig. Jag möter hennes blick och lyssnar.

Själv drömmer jag sällan något om nätterna, men i gryningen, när bara jag och solen är vakna, då drömmer jag. I dag berättar solen om en midsommarafton på Toresgården. Jag är äldre än jag är nu. Sara och Mats lever ännu, men bor på undantag, för det är jag som är husfru. Jag ser två små barn som sitter ute på tunet. De har varit nere på tåkten och plockat blommor och nu binder de kransar som de ska sätta över sina ljusa huvuden. Det är flickor båda två, och de är ännu alltför små för att gå på skogen. Fastän det bara är en drömsyn värker det till i mitt hjärta när jag tänker på den dag då jag kanske måste lämna kvar den äldsta tösen på vallen över sommaren.

Själv var jag tio första gången. Det var året innan jag kom till Toresgården, så någon midsommar där har jag aldrig upplevat. Men det är enkelt att föreställa sig. Jag ser de unga björkarna som ställts på var sida om dörren. Jag ser stugan nyskurad, precis som vid jul, fast i sommarsolens varma ljus. Jag känner smaken av Saras filbunke och jag ser Björn med nyansat skägg och kinder som flammor röda efter noggrann tvagning. Jag kan se mig själv i nystrukna vita ärmar, rent förkläde och en blomsterkrans över håret. Om jag riktigt försöker, och om solen hjälper mig på traven, kan jag även se hur jag far runt i dans över tunet i armarna på Björn. Jag kan känna hans händer om min midja och doften av såpa från hans hals. Jag kan höra hur Mats gnider sin fela, hur Sara stampar takten med sina träbottnar och våra döttrars sorglösa fnitter när de hand i hand försöker ta efter far och mor.

Udd Greta slår ut med en arm i sömnen och suddar ut mina syner. Jag vrider lite på mig under filten för att hitta en ny bekväm ställning. Luften är småkyllig som alltid tidigt i ottan, men under mina och Gretas filter är det varmt och gott.

Ett första råmande hörs från någon av korna ute i fjöset och jag vet att min korta stund av frid snart är över. Jag återkallar bilden från en midsommarafton som ligger som allra minst fem, sex år in i framtiden – om den någonsin kommer. Jag vill hålla mig kvar i drömmen så länge som det är möjligt.

Ännu ett utdraget råmande hörs och i ren ängslan för att strax tvingas upp till mjölkningen drömmer jag fram en kyss. Det blir bara en lätt kindpuss – något mer törs jag inte ens föreställa mig – men den får mig att känna det som om solstrålarna går rakt igenom mig och fyller mig med värme och ljus.

I nästa ögonblick rör det sig i sängen tvärs över stugan. Jag blundar, men kan inte undgå att höra hur filtarna prasslar och hur det knäpper i morgonstela leder när Gärs Emma sätter sig upp i sängen. Så kommer dunsen när hon får ner

fötterna på golvet och ytterligare knäppningar i såväl leder som golvtilljor när hon går fram till spisen. Jag andas långsamt och koncentrerar mig på den behagliga värmen under filtarna, för att riktigt njuta av de sista sekunderna innan dagen tar sin början.

”Statt opp nu, kullor!”

Gärs Emmas mörka röst ljuder oemotsäglich. Hon är äldst och vi gör oftast som hon säger. Udd Greta vrider sig intill mig och låter höra ett långdraget ”mmm” medan hon vaknar till liv. Så kastar hon av sig filtarna och svänger beslutsamt benen över sängkanten. Jag hör att även Jon-Pers Britta är på väg upp och vet att tiden jag har på mig för att slippa bannor och pikar är mycket kort. Ändå håller jag ögonen slutna och försöker återigen föreställa mig den korta kysen mitt i dansens virvlar. Det går inte. Jag har just gett upp och ska till att sätta mig när Gärs Emma säger:

”En kan inte ligga och dra sig bara för att det är midsommarafton.”

Hon säger det rakt ut i luften, men det är ingen tvekan om att det är menat för mina öron. Jag skyndar mig ur sängen och rättar till särken som hasat upp. Samtidigt som jag sträcker mig efter min överdel säger Gärs Emma med blicken rakt på mig.

”Mjölken rinner nog till samma tid på morgonen, vad det än är för dag.”

Inte mer än tio hjärtslag låg jag kvar i sängen efter det att de andra stått upp. För det måste hon göra narr av mig. Fast det handlar inte så mycket om dröjsmålet som om att jag är jag och hon är hon. Även om Gärs Emma är två år äldre än mig började hon inte gåta förrän hon var fjorton. Om någon av oss vet vad djuren behöver är det jag. Men det säger jag inte. Jag mumlar bara ett ”ja” och knyter bandet i halssprundet.

Emma har redan fått på sig kjolar och liv och håller på att dela upp håret för att binda upp det. Korna råmar allt tätare ute i fjöset och det är snarare de än Gärs Emmas misslynta blickar som får mig att skynda på med påklädningen. Fastän det är midsommarafton har jag inga andra kläder att ta på än min luggslitna kjol med lagningar på flera ställen och livet som jag ärvt av Sara och sytt om. Det är för kort och låter den vita överdelen skymta fram i en glipa ovanför kjollinningen. Mitt hårband har fallit ner på golvet sedan i går kväll. Jag hittar det under en av sängbänkarna och drar med fingrarna utmed det för att få bort smutsen som fastnat på det.

Både Emma och Greta är färdiga att gå ut och jag samlar skyndsamt håret i nacken och delar det i två delar. Ofta är jag avundsjuk på Gretas midjelånga hår och Emmas mörka lockar, men i dag är jag glad att mitt hår aldrig velat växa

nedanför skulderbladen. Det går snabbt att linda in testarna och knyta upp dem på huvudet. Jag och Jon-Pers Britta blir färdiga samtidigt och vi följer efter Emma och Greta ut till fjöset.

Vi möts av otåliga råmanden och doften av ko och dynga. Jag börjar med korna från de andra gårdarna i byn, dem som jag bara har hand om under somrarna. Stjärna, vår äldsta ko på Tores nu sedan vi fick slakta gamla Lilla i fjöl, känner jag desto bättre. Hon står alltid stilla med slutna ögon medan jag mjölkar, som om hon njuter av att bli av med den börda som mjölken utgör. Den bångstyriga Fjälla har jag sparat till sist. Hon måste stå tjudrad i kort rep, annars vänder hon sig om och nafsar mig i ryggen. Då och då stampar hon otåligt i golvet och vispar till med svansen. I år är det ingen i byn som har särskilt många kor och det är tur, för så som Fjälla och jag bråkar vissa dagar skulle väl till och med Gärs Emma, med Storhedens alla kor, bli klar före mig.

Flugorna surrar i mängder kring oss och Fjälla vispar och vispar med svansen. Hon får in en fullträff i mitt ansikte och jag kan inte hejda ett utrop. Då låtsas Fjälla bli rädd och tar ett hastigt steg framåt så att hon välter stävan. Den dyrbara mjölken rinner ut över golvet. Jag kväver ytterligare ett utrop, för att de andra inte ska kunna skratta åt mig. Jag norpar bara åt mig lite halm som jag lägger över den vita pölen för att dölja den. Men ännu finns det mjölk kvar i Fjällas juver, så jag fortsätter bearbeta hennes spenar medan hon med allt större otålighet slår med klöven i golvet.

När jag äntligen är klar är jag så lättad att jag utan eftertanke släpper loss kon. Utan dröjsmål backar hon ut ur båset.

”Vad nu?” hörs från båset intill. ”Löser du redan?”

Jag stelnar till. När en ko är lös blir även den lugnaste ko otålig att få komma ut. Många fler klövar slår mot golvtilljorna och en dask ljuder av en vrång mjölkerskas hand.

”Var det där nödvändigt?” hojtar Gärs Emma från bortre ändan av fjöset. ”Somliga har faktiskt fler än sex kor att mjölka.”

”Jag vet”, mumlar jag så lågt att jag inte vet om hon hör. ”Fjälla, lugn!”

Jag går efter min ko för att leda henne tillbaka till båset, men hon har redan knuffat upp dörren och är på väg ut. Jag stannar till vid båset där Gärs Emma sitter lutad mot en av Storhedens välfödda kor.

”Förlåt”, säger jag. ”Jag kan mjölka någon av dina, om du vill.”

”Bry dig inte om det, du”, säger hon utan att titta upp. ”Ta ut resten av dina djur nu när du ändå har börjat, och sedan går du till källan.”

Att hämta vatten har varit min uppgift på vallen ända sedan mina axlar växte

sig breda nog för att okas. Jag har aldrig ifrågasatt det. Det är bara naturligt att hemmansägardöttrar kan ta sig fördelar gentemot föräldralösa tjänstehjon.

Tyst löser jag även Stjärna och de andra och öppnar kalvkätten. Getterna och fåren överlåter jag åt de andra att lösa. Jag tar spannarerna på oket och skyndar bort längs den lilla stigen mot källan med tårarna brännande bakom ögonen. Det är midsommarafton, sommarens längsta dag, en magisk dag, då man ska vara glad och ha roligt. Min midsommarafton har bara börjat och jag har redan gjort bort mig flera gånger. Jag tittar upp mot solen.

”Säg att det blir bättre”, bönar jag men inser att jag hädar och vänder i stället mitt sinne till Gud och ber: ”Låt resten av dagen bli bra. Låt det bli en god midsommarafton.”

Jag sväljer och traskar vidare. Det är inte långt och jag lyckas faktiskt både få upp vattnet och bära hem det utan några missöden.

Djuren ska gå på löten närmast bodarna i dag, så att vi får tid till en liten stunds firande tillsammans. På midsommaraftnarna brukar det komma upp folk från byarna som har med sig god mat och hälsningar från nära och kära. I går erbjöd jag mig att baka mjukbröd till vår festmåltid, men då sade Udd Greta att hon och Jon-Pers Britta redan bestämt att de skulle baka. Visst hade jag kunnat hjälpa dem, men det sätt hon sade det på fick mig att tappa lusten. Det hade känts bra att få baka, och kanske rent av leda baket, för baka vet jag att jag är bra på. Sara brukar rosa mina bröd och hon är då inte den som slösar med beröm. På så sätt hade jag kunnat bidra. Nu känner jag mig bara i vägen.

När solen står som högst på himlen kommer besökarna från byarna. Jag har inte haft några förhoppningar. Ändå blir jag besviken. De första åren fanns Mats med bland de som kom till bodarna på midsommarafton, men nu är han och Sara så gamla att de inte vandrar den långa vägen i onödan. Och Björn har väl annat för sig en dag som denna. De som kommer är Gärs Johan, Emmas far, Udd Gretas båda äldre bröder och Jon-Pers Anders, som är Brittans morbror. De tömmer sina ränslar och sedan sitter de länge kvar och samtalar med kullorna, som de ju inte sett på flera veckor. Jag sitter vid härden och värmer kaffe som karlarna ska få att dricka innan de ger sig av hemåt igen.

Medan jag sitter där kommer en solstråle smygande över fönsterkarmen och landar på mina händer. Den väcker en tanke i mig. Jag ska gå och plocka en stor bukett blommor och sätta i ett stop på bordet. Det ska vara mitt alldeles särskilda bidrag till vår midsommarfest. Kaffet kokar och jag tar kitteln från elden och håller upp åt karlarna. Jon-Pers Anders nickar till tack och det gör mig glad. Sedan slinker jag ut och jag tror inte att någon märker det.

Fäna håller sig ännu mellan husen där de går och nafsar av det korta gräset. Stjärnas helvita kalv diar och Fjälla jagar bort en kviga från en saftig tuva. En ko till har vi på Tores, Vitros, som jag själv har namngett. Hon är bara årsgammal och ska ha kalv först till våren. Fjällas och Stjärnas kalvar är båda tjurar, så jag försöker att inte fästa mig vid dem alltför mycket.

Jag springer ner på ängslyckan bakom fjöset och ser mig omkring. Blomsterfågningen tyckes mig så stor att jag börjar tralla medan jag böjer mig ner för att nypa loss den första blomsterstängeln. Jag tror inte att jag sjunger särskilt bra, och jag vågar aldrig göra det när kullorna hör. Men ibland ger mig Björn ett vänligt, uppmuntrande leende när jag nynnar där hemma, så helt hopplös kan jag inte vara.

Jag finner både mandelblom och gökärt, humleblomster och blåklocka, prästkrage och kattfot och en hel del midsommarblomster. Lite längre fram upptäcker jag ett litet stånd med ängsnycklar, men dem låter jag stå, för de är så rara. Jag går ända bort till skogskanten alltmedan min bukett blir större. Där växer alltid en mängd liljekonvaljer, men när jag nu ser på dem har de vita små klockorna börjat skrumpna och skifta i brunt. Jag slutar att sjunga och ser hastigt bort. Det gör oväntat ont i mig att deras tid redan är förbi.

Jag fortsätter plocka tills jag nätt och jämnt kan hålla buketten med en hand. Då vänder jag om genom gräset som ska slås om ett par veckor. Jag ser fram emot slåttern, för då kommer någon från Tores hit, kanske Björn. När jag går uppför slänten mot bodarna får jag höra ett kvävt fnitter. Jag ser bort mot mjölkbodens gavel, varifrån ljudet kommer, och får se Jon-Pers Britta som står där med en av Udd Gretas bröder. De har armarna om varandra, och innan jag hunnit ta blicken från dem har den unge karlen böjt ner sitt huvud mot Britta, som står på tå, för hon är ganska kort, och så trycker de sina munnar mot varandra. Då ser jag äntligen bort och känner hur det hettar i kinderna. Jag som inte ens vågar drömma om mer än en liten kindpuss med den jag håller av ...

Jag tar en omväg upp till stugan för att de inte ska förstå att jag sett dem. När jag kommer fram står de alla och tar farväl av varandra. Jon-Pers Britta håller Udd-karlen i handen och då förstår jag att de är tänkta för varandra och smög undan bara för att få vara i fred, inte för att deras förbindelse var hemlig. Och jag undrar hur länge det ska dröja innan jag och Björn kan stå så, om det någonsin händer ...

Så äntligen börjar karlarna gå och Gärs Emma ropar efter dem att hälsa alla där hemma, och sedan går vi in i stugan för att ordna det sista inför vår festmåltid.

"Jag har plockat blommor", säger jag, eftersom de inte verkar lägga märke till min bukett, hur stor och färggrann den än är.

"Åh, men det har jag redan gjort", säger Jon-Pers Britta med ett leende. "Såg du inte buketten inne på bordet?"

Just då vill jag bara släppa mina blommor på marken, men jag håller dem kvar. Jag står stilla och bara ser på Britta, för jag vet inte vad jag ska säga eller göra.

"Men din är lika fin" säger Gärs Emma, för även om hon tycker om att bestämma är hon rättvis och underlåter inte att tala om när någon gjort något bra. "Ställ den inne i fjöset, vet jag! Korna kan väl också få ha lite fint på midsommar."

Jag förstår att Emma försöker vara snäll, men nu tycker jag inte att det kan bli värre. Tårarna stiger i ögonen och jag går mot fjöset med mina blommor. När jag är ledsen hemma på gården går jag alltid upp på höloftet. Det är min plats. Där får jag vara i fred. Här finns ingen plats där jag är fredad från de andra. När som helst kan de komma på mig, så jag får inte gråta när jag är här. Jag får bara inte. Jag lutar huvudet bakåt i hopp om att tårarna ska rinna tillbaka in i huvudet. Solen möter min dimmiga blick. Min kära sol ... Det är solen vi firar i dag, solen och ljuset. Vi gläds åt att solen lyser som längst denna dag. Men vad är det att fira? Borde vi inte snarare sörja att solen från och med nu kommer dra sig tillbaka och lysa allt kortare för varje dag, ända tills vintern sätter sina klor i oss. Allt fler blommor kommer vissna, så som liljekonvaljerna. Det höga, gröna gräset kommer slås ner och trädens gröna löv bli bruna och falla av.

Den insikten får slutligen mina tårar att börja trilla. Det får inte hjälpas. Halvt förblindad finner jag en stäva som jag fyller med vatten och trycker ner min bukett i. En prästkrage trillar ner på golvet, men jag ids inte plocka upp den.

I nästa stund hör jag någon av kullorna ropa mitt namn. Jag tror att det är Udd Greta. Jag visste väl det, det är inte lönt att gråta. Jag stryker den grova ärmen gång på gång över ansiktet och snyter mig i förklädets avigsida. Medan jag går upp mot huset fingrar jag på min uppombindning, som om den satt tokigt, för att på så sätt ha en anledning att dölja mitt ansikte.

"Kerstin, skynda dig på!" ropar Greta igen. "Du har besök!"

"Besök?" upprepar jag så tyst att hon nog inte hör det. Ändå svarar hon.

"Fors Björn är här. Kom och hälsa innan han måste vända ner till byn igen!"

Jag tvärstannar och börjar sedan springa. Just som jag når upp till stugan kommer han klivande ut över tröskeln. Han har kommit! Aldrig förr har han brytt sig om att besöka mig på midsommarafton, men nu är han här! Jag vill helst bara kasta mig i hans famn, men det gör jag förstås inte.

Han ser sig om och får syn på mig.

"Där är du", säger han.

Solen smeker hans rödaktiga hår och får det att lysa som en rågåker i skymningsljus.

"Här är jag", säger jag och känner mig dum.

"Ja, och här är jag", säger han och ler. "Jag tyckte att jag skulle komma hit med lite gott, men jag hann inte i tid för att sluta upp med de andra."

Jag anar att han snarare undvikit deras sällskap med flit. Det skulle jag ha gjort, om det var han och karlarna som gick på skogen och jag och de andra kullorna som skulle besöka dem. Men jag säger ingenting om det.

"Men Kerstin, har du gråtit? Hur är det fatt?"

Jag har visst inte riktigt lyckats suddat ut spåren, trots allt.

"Nej", säger jag. "Det är ingenting."

"Bra, för inte ska min lilla Kerstin vara ledsen", säger han, och i nästa ögonblick händer det. Han kommer alldeles intill mig och låter sin mun röra helt hastigt vid min kind. Jag vet inte vad jag ska ta mig till. Jag blir som rusig av lycka och benen vill vika sig under mig. Det gör de nu inte, men mina tårar börjar rinna igen. De går inte att hejda, för jag vet med ens att det är med hans kyss som med midsommarafton. Den har gjort mig så lycklig att jag inte tror jag kan bli lyckligare, men snart går han hem igen och dagarna blir kortare och mörkare och när jag kommer hem till byn i höst har han glömt att han någonsin rört vid mig på det sättet.

"Se så", säger han med sin lugna, trygga röst. "Säg mig nu hur det är fatt!"

Och då förklarar jag för honom om mina tankar:

"Det är midsommarafton och allt är ljusst och vackert och jag är glad. Men sedan går vi mot vintern igen. När allt är som bäst kan det bara bli sämre. Från Edens lustgård kastas vi ut i den syndfulla världen och går sakta men säkert mot Domedagen."

Då ler han igen, inte i löje utan i medkänsla.

"Kerstin då", säger han milt förebrående, "lyssnade du inte på prästen när du gick och läste? Efter Domedagen kommer en ny himmel och en ny jord. Ett nytt Jerusalem! Efter vintern kommer en ny sommar. Solen kommer tillbaka och dagarna blir åter längre."

Jag låter axlarna sjunka. Tårarna vill inte stanna, men jag kan hålla mitt ansikte i styr igen och jag nickar, för jag förstår att han har rätt. Även den längsta natt viker slutligen undan för en dag – inte samma dag som den föregående, utan en helt ny, som inte har avgivit några löften men som har solen på sin sida.

”Och i det nya riket finns ingen död och ingen smärta”, fortsätter Björn och lägger en hand på min arm. ”Denna midsommar gråter du, men nästa ...”

”Ja, nästa midsommar ...”

Jag vågar äntligen möta hans blick och i hans ögon finner jag hopp.

Det finns drömmar som gäckar och drömmar som förtär. Det finns drömmar för stora för att drömmas och det finns drömmar som bär genom långa, kalla vintrar.

Ett år ska det dröja, kanske mer. Men nu vågar jag tro att jag en gång ska få se mitt nya Jerusalem.